

NIKOLA TANHOFER

**ZATAMNJENJE
ODTAMNJENJE**

ZATAMNENJE

U susret stotoj godišnjici rođenja Nikole Tanhofera (1926), Muzej Prigorja u njegovim rodnim Sesvetama od veljače do travnja 2024. predstavlja izložbu „Zatamnjenje – odtamnjenje“, koja prikazuje karijeru, filmski život te mnoga filmska i druga stvaralačka umijeća nezaboravnog hrvatskog snimatelja, scenarista, redatelja i pedagoga, a pratećim programom u kinu Narodnog sveučilišta Sesvete podsjeća na njegova najznačajnija filmska djela.

Izložbom dominira Tanhoferov kulturni film *H-8...* iz 1958, po novomilenijskim anketama kritičara najbolji hrvatski film svih vremena. Postav kroz nekoliko cjelina – fotografijama, plakatima, rukopisima, arhivskom građom i artefaktima, prikazuje cjelokupnu stvaralačku putanju velikog i višestranog talentiranog filmaša. Ona započinje kasnih 1940-ih snimanjem filmskih novosti te suradnjom na ranim filmovima B. Marjanovića, B. Bauera i K. Golika, nastavlja se samostalnim režijama sedam igranih filmova raznih žanrova, televizijskih emisija i jedne televizijske serije, potkraj šezdesetih godina usmjerava

prema pedagoškom radu te pisanju o filmskoj fotografiji i snimateljskoj profesiji, a 1980-ih i eksperimentiranju na polju kompjutorske grafike. Izložba upozorava i na neke od Tanhoferovih tehničkih inovacija u doba kada je profesionalna kinematografija još bila u povojima – zbog kojih su ga kolege nazvale filmskim „začinjavcem“, te na njegova brojna filmska umijeća koja su mu donijela naslov „neumornog filmskog desetbojca“.

Filmski program u kinu Narodnog sveučilišta „Sesvete“ sastoji se od, prema sudu kritike, njegovih najboljih igranih filmova (dugometražni *Nije bilo uzalud*, 1957, *H-8...*, 1958, *Dvostruki obruč*, 1963. i srednjemetražni *Klempo*, 1958), te kratkih filmova drugih redatelja koje je Tanhofer kreativno obilježio svojim snimateljskim radom. Također u okviru pratećeg programa na tribini u Knjižnici Sesvete živeći Tanhoferovi suradnici, bivši studenti, kolege i filmolozi evociraju jedinstveni lik i djelo filmskog velikana i zaslužnog Sesvećanina.

Diana Nenadić

MUZEJ PRIGORJA

Sesvete, 29. veljače – 26. travnja 2024.

NAKLADNIK: Muzej Prigorja

ZA NAKLADNIKA: Morena Želja Želle

AUTORI TEKSTOVA: Damir Fofić, Diana Nenadić, Silvestar Kolbas

LIKOVNO OBLIKOVANJE: Tomislav Mrčić

SLOG I PRIPREMA ZA TISAK: Ovum

TISAK: Graforad

NAKLADA: 200 komada

KATALOG JE OSTVAREN UZ FINANCIJSKU POTPORU

GRADSKOG UREDA ZA KULTURU I CIVILNO DRUŠTVO GRADA ZAGREBA, MINISTARSTVA KULTURE I MEDIJA RH

I HRVATSKOG AUDIOVIZUALNOG CENTRA

ISBN 978-953-7820-74-9 (meki uvez)

ISBN 978-953-7820-75-6 (PDF)

Hrvatski
audiovizualni
centar
Croatian Audiovisual Centre

CIP zapis je dostupan u računalnome katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 001218232.

ODTAMNJENJE

To je trik kojim se uvijek pristoji početi. Izgleda kao da nekim čudnim činom materija od koje je napravljen ekran postaje sve providnija i slika koja se pojavljuje na njoj sve jasnija, sve dok ne postigne normalnu svjetloću. Ne prenglo, a niti previše polagano. Moglo bi se reći i OSVJETLJENJE, ili PROSVJETLJENJE.

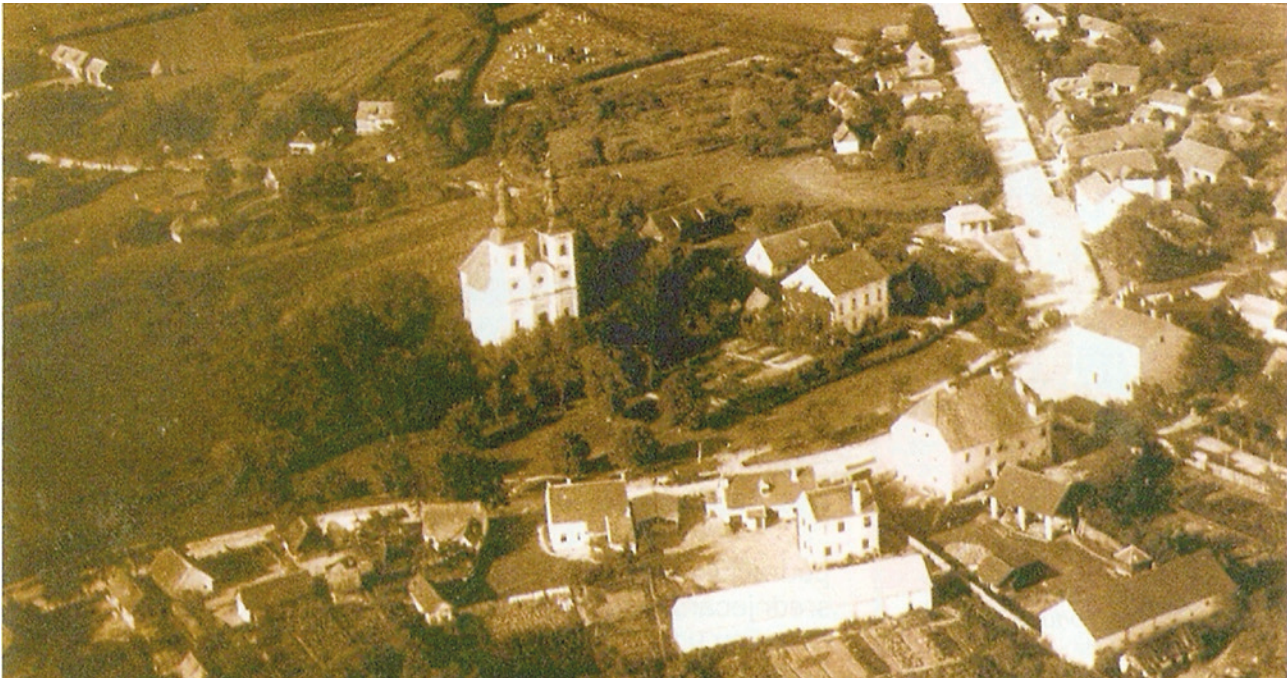
Tanhofer

Znameniti filmski snimatelj, scenarist i redatelj Nikola Tanhofer najpoznatiji je po igranom filmu *H-8...* iz 1958. godine, najboljem hrvatskom filmu svih vremena. Isto tako, kao utemeljitelj nastave filmskog i televizijskog snimanja na Akademiji dramske umjetnosti u Zagrebu trajno je zadužio hrvatsku kinematografiju. U njegovu čast 2014. godine utemeljena je nagrada *Nikola Tanhofer* za najbolja ostvarenja iz područja filmskoga snimanja. Nažalost, ime Nikole Tanhofera većini Sesvečana gotovo je nepoznato iako je rođen u Sesvetama.

Nikola Tanhofer rođen je na Božić 1926. godine u željezničkom stanu kolodvora Sesvete kao drugo dijete u obitelji Nikole Tanhofera, željezničkog prometnika i majke Adele, rođ. Pinhack. Krstio ga je sesvetski župnik Nikola Matica 15. ožujka sljedeće godine u crkvi Svih Svetih, a dobio je krsno ime Stjepan.

Prije Sesveta mladi bračni par Tanhofer živio je u Popovači gdje su dobili kći Olgu (rođ. 1923. godine), kasnije jednu od najistaknutijih hrvatskih povjesničarki umjetnosti. Iako nemamo točan podatak kada se obitelj Tanhofer doselila u Sesvete, možemo pretpostaviti da se to dogodilo krajem 1923. ili početkom 1924. godine. Tadašnja sesvetska općina brojala je više od devet tisuća stanovnika. Po dolasku otac Nikola se odmah uključio u društveni život Sesveta u kojima je od 1921. počela proizvodnju netom obnovljena i modernizirana tvornica suhomesnate robe *K. Rabus i sin* u sklopu koje se počinju javljati pojedine aktivnosti zabavnog, kulturno-prosvjetnog i sportskog

karaktera, a potom i nicati raznovrsna društva. Jedno od njih je i sportsko društvo *Hrvatski sokol Sesvete* osnovano 1924. godine. Sesevetski prometnik Tanhofer, živ i pokretan duh, pun mladenačkog entuzijazma, imenovan je za vođu sesevetskog sokolskog društva. Kao spiritus movens brojnih aktivnosti u Društvu osnovao je i amatersku dramsku sekciju kojoj se posvetio svim žarom i s punim oduševljenjem. Dogovori i rasprave oko pripremanja predstava vršili su se u njegovu domu, u željezničkom stanu sesevetske stanice, dok su pokusi pod njegovim vodstvom održavani u obližnjim gostionicama Gustava Weinbergera i Karla Jazbeca te u prostorijama tvornice *K. Rabus i sin*.

Obitelj Tanhofer pri kraju 1927. godine napušta Sesvete te nastavlja živjeti u Zagrebu gdje su kratko vrijeme držali ugostiteljski objekt na Dolcu.

Zanimljivo je spomenuti da Tanhoferi potječu iz grada Trnave u Slovačkoj gdje su obavljali trgovačku djelatnost. Tu su stekli plemstvo 1727. godine koje im je kralj Karlo III. dodijelio (Thanhoffer von Tharnau). Prema obiteljskoj predaji potječu iz Švedske.

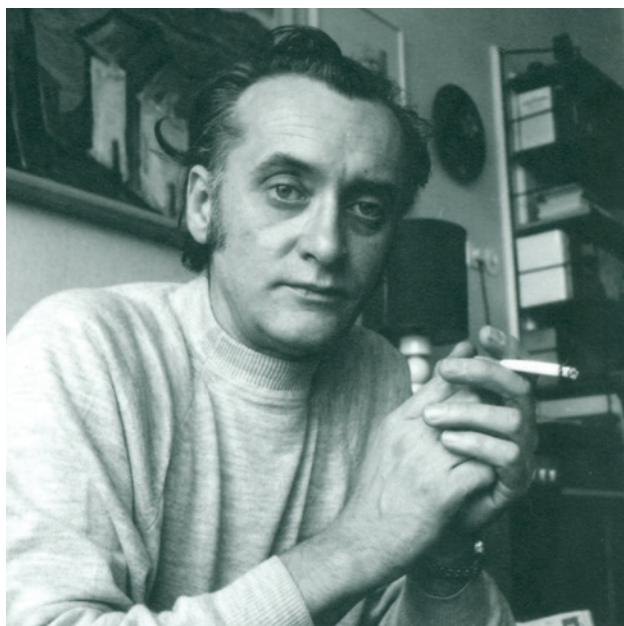
Damir Fofić

IZVORI I LITERATURA

- Bojničić, Ivan, *Der Adel von Kroatien und Slawonien* (faks. pretisak iz 1899. godine), Zagreb, 1995, 188.
- Fofić Damir, *Od Sljemena do dna, Sesvete*, 2023, 9-13.
- Kožul, Stjepan, *Župa Svih svetih u Sesvetama: prilozi za stariju povijest župe, crkve i svećenikâ u Sesvetama*, Zagreb, 2022, 286-305.
- Maruševski, Olga, *Popovača – iz arhiva sjećanja*, Kaj 41 (3), Zagreb, 2008, 111-122.
- Nadu, Mladen, *Hrvatski sokol – Sesvete*, Sesvete, 2005, 15-16, 22.
- Petravić, Mirko, *Kazališni amaterizam u Sesvetama*, Sesevetske novine, 8, Sesvete, 1971, 5.
- Tanhoffer, Nikola, *Knjiga snimanja iz 1945. ili kako sam prvi put omirisao barut*, Hrvatski filmski ljetopis 16, Zagreb, 1999, 3-20.
- Tanhoffer, Nikola, *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža*, 2013 – 2024. Pristupljeno 21.2.2024. <<https://www.enciklopedija.hr/clanak/tanhoffer-nikola>>.
- H-8 je najbolji hrvatski igrani film svih vremena, odlučili kritičari*, Večernji list, 2020. Pristupljeno 10.2.2024. <<https://www.vecernji.hr/kultura/h-8-je-najbolji-hrvatski-igrani-film-svih-vremena-odlucili-kriticari-1448623>>.
- Definitivni rezultati popisa stanovništva od 31. januara 1921. god., Sarajevo: Kraljevina Jugoslavija - Opšta državna statistika, 1932, 264.
- Matična knjiga krštenih župe Sesvete, 1926, 139

TOTALNI FILMAŠ

NIKOLA TANHOFER

Malo je kazati da je Nikola Tanhofer filmski redatelj, snimatelj, scenarist i pedagog ili klasik hrvatske kinematografije ili pak autor kultnog *H-8...* — prema sudu novomilenijske kritike najboljeg hrvatskog filma svih vremena, snimljenog davne 1958. godine. Atributi koje su Tanhoferu već u stoljeću za nama s udivljenjem i poštovanjem dodjeljivali njegovi kolege-suvremenici zapravo daju pravu sliku njegova filmskoga lika. Ujedno stavljaju u povijesni i društveno-kulturni kontekst djelovanje filmaša koji je unatoč sputavajućim zadatostima svoga društvenog i kinematografskog ambijenta od početka išao ispred svoga vremena, ostavivši svijetleći redateljski potpis na dokumentarcima, jednoj televizijskoj seriji, jednom srednjometražnom i sedam cjelovečernih igranih filmova, a snimateljski u dugometražnim igranim filmovima Branka Marjanovića (*Zastava*, 1949; *Ciguli miguli*, 1952. i *Opsada*, 1956), Kreše Golika (*Plavi devet*, 1950), Branka Bauera (*Sinji galeb*, 1953) i omnibusu *Ključ* (1965) kao i kratkim filmovima Babaje, Berkovića, Krelje, Žižića i drugih kolega.

Prvi povjesničar hrvatskoga filma Ivo Škrabalo proglasio je Tanhofera *začinjavcem*, među ostalim i zato što je uz Oktavijana Miletića ili Marjanovića pripadao generaciji filmaša koja je utirala put poslijeratnoj (i modernoj) profesionalnoj kinematografiji. Ali i tehnomanom, jer je — znatiželjan, zaigran i sklon eksperimentiranju, a samouk — u domaćoj kinematografiji po mnogočemu bio prvi. Zvonimir Berković, koscenarist kultnog *H-8...*, nazvao ga je, na istom tragu, „nedostižnim filmskim desetobojcem“, slikovito obrazloživši svoju sintagmu:

Da se kojim slučajem našao u situaciji Robinzona, on bi vlastitim rukama mogao podići čitavu jednu malu kinematografiju: napravio bi filmsku vrpcu, kameru, laboratorij, montažni stol, napisao bi scenarije, režirao, sastavio scenografiju, pa čak i glumio, jer bi, kao nećak velikog glumca i redatelja Tomislava Tanhofera, mogao zadovoljiti i sofisticiraniju publiku nego što je urođenik Petko!

Jednako je rječit i noviji naslov „totalnog filmaša“ kojim Tanhofera časti nova generacija kritičara revalorizirajući pritom njegov opus, osobito one filmove koji su u vremenu svoga nastanka platili recepcijski danak Tanhoferovu zaokretu od žanrovskih obrazaca i klasične naracije prema eksperimentiranju. No kao što se s vremenske distance u njegovim snimateljskim radovima uočavaju svjetlosne i kinetičke bravure, tako se sve više cijene i otkloni prema „autorstvu“ u manje hvaljenim filmovima scenarista i redatelja koji je svoje samonaučene zanate oplemenjivao inovacijama.

Svaki novi film za Tanhofera je bio novi izazov, a njegova vizionarska radoznalost iščitava se i iz šarolikog opusa kojim je davnih 1950-ih „žanrificirao“ domaći film, iako su se neki žanrovi (poput ratnog / partizanskog filma i melodrame) u vrijeme njegove redateljske incijacije već mogli naći u domaćoj produkciji. Režirao je Tanhofer i takve filmove – prvijenac *Nije bilo uzalud* (1957) u osnovi je hibrid socijalne melodrame i trilera, a *Osma vrata* (1959) i hvaljeni *Dvostruki obruč* (1963) filmovi su s ratnom tematikom, no prvi u ruhu psihološkog trilera, a drugi u izraženoj akcijskom registru (u nekim elementima, prema mišljenju N. Polimca i preteča špageti vesterna). U desetljećima kada se takvi filmovi kod nas nisu snimali, režirao je i prvi domaći film katastrofe, po mnogočemu drugom — polifonoj dramaturgiji, modernoj ikonografiji, ritmu, dinamici i vizualnom habitusu, glumi... — famozni *H-8...*; potom i fantazijski *Sreća dolazi u 9* (1961). Tanhoferova sklonost automobilima, brzim vožnjama i dinamici općenito, dovela ga je i do razrješenja drame u ljubavnom trokutu na željezničkim tračnicama te odvažno vrtoglavih akcijskih scena u *Svanuću* (1964), koje je superiorno prakticirao već 1958. u srednjometražnom *Klempu* (prvom i nagrađivanom hrvatskom filmu u boji), a četrnaest godina poslije, u jednoj od prvih jugoslavenskih televizijskih serija u produkciji Zastava filma *Letovi koji se pamte* (1967) koja

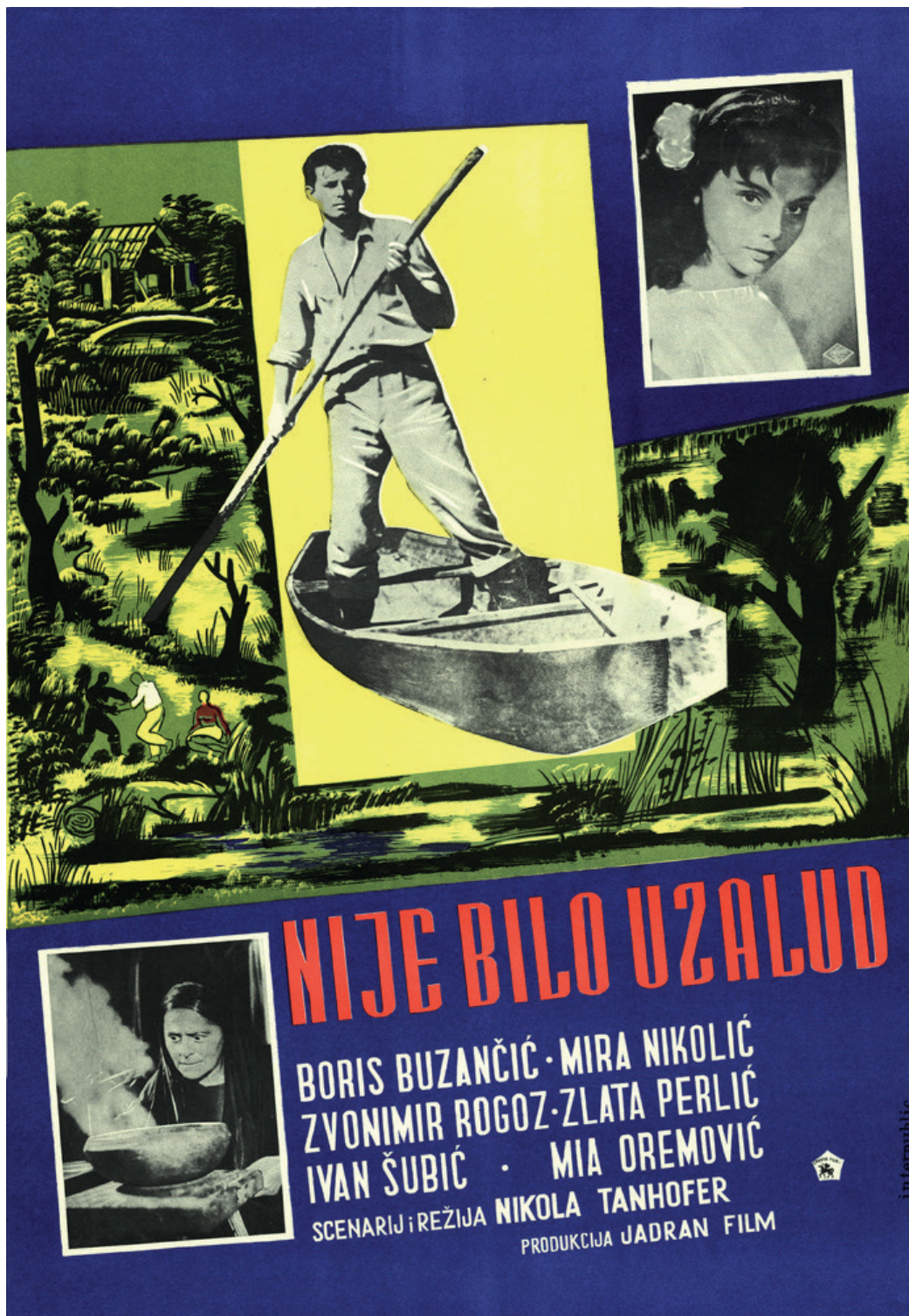
je popularizirala avijaciju. Potreba za novim usmjeravala ga je povremeno i prema modernističkoj stilistici (radikalnije u posljednjem *Babljem ljetu* iz 1970), koja je Tanhoferovu slučaju ponajviše u fokusu kritičkog preispitivanja današnje kritike. Ono je zahvatilo i nekoć podcijenjene Tanhoferove žanrovske izlete u nepoznato. Tako će jedan od najutjecajnijih europskih kritičara i festivalskih programera Olaf Möller, smatrajući Tanhofera najvažnijim hrvatskim redateljem, film *Sreća dolazi u 9* proglasiti remek-djelom (i meta-filmom) koje istodobno oprimjeruje njegovu tematsku zaokupljenost malim ljudima kojima se igra sudbina, kao i njegovu redateljsku umješnost.

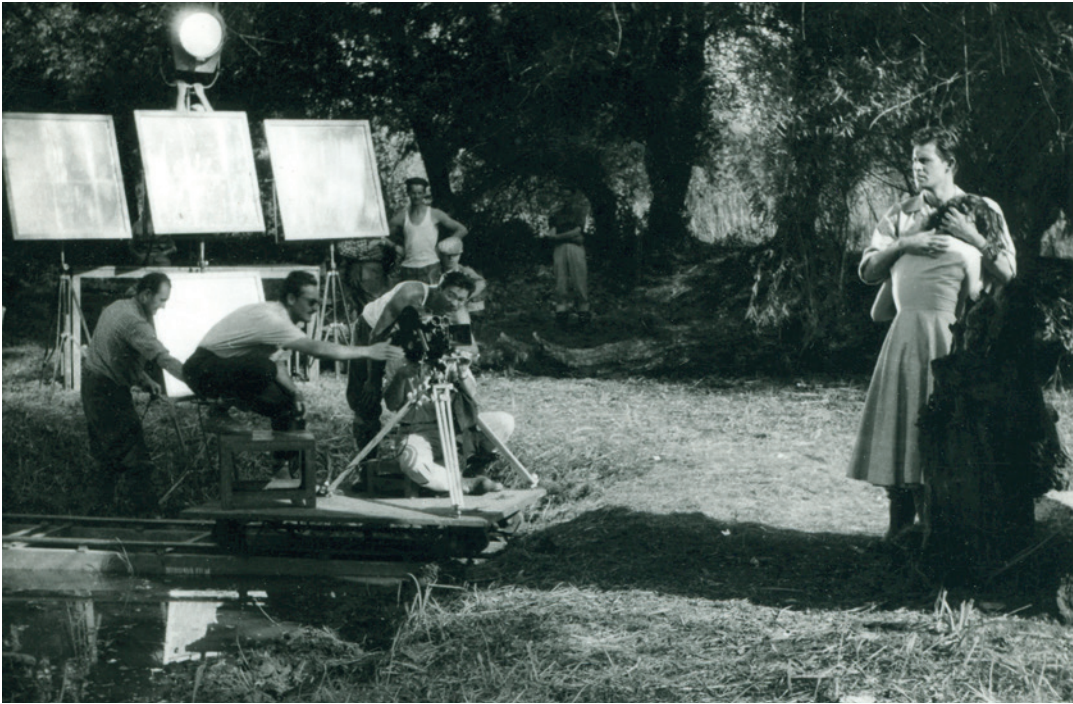
Tanhofer je, međutim, već sredinom 1970-ih oduštao od režije, a osamdesetih se pasivizirao i kao snimatelj. Svoje inovacijske strasti upražnjavao je pionirski se iskušavajući na polju digitalne grafike i potpuno se posvetio pedagoškom radu. Generacije studenata zagrebačke današnje Akademije dramske umjetnosti, osobito onih na odsjeku filmskog i televizijskog snimanja koji je sam utemeljio potkraj 1960-ih, sretne su da su mogle učiti od iskusnog „totalnog“ filmaša, koji će u jednom trenutku stare kinematografske igračke zamijeniti perom i tipkovnicom, kako bi praksom stečena znanja i svoja promišljanja o filmu sačuvao za mlađe generacije.

Diana Nenadić

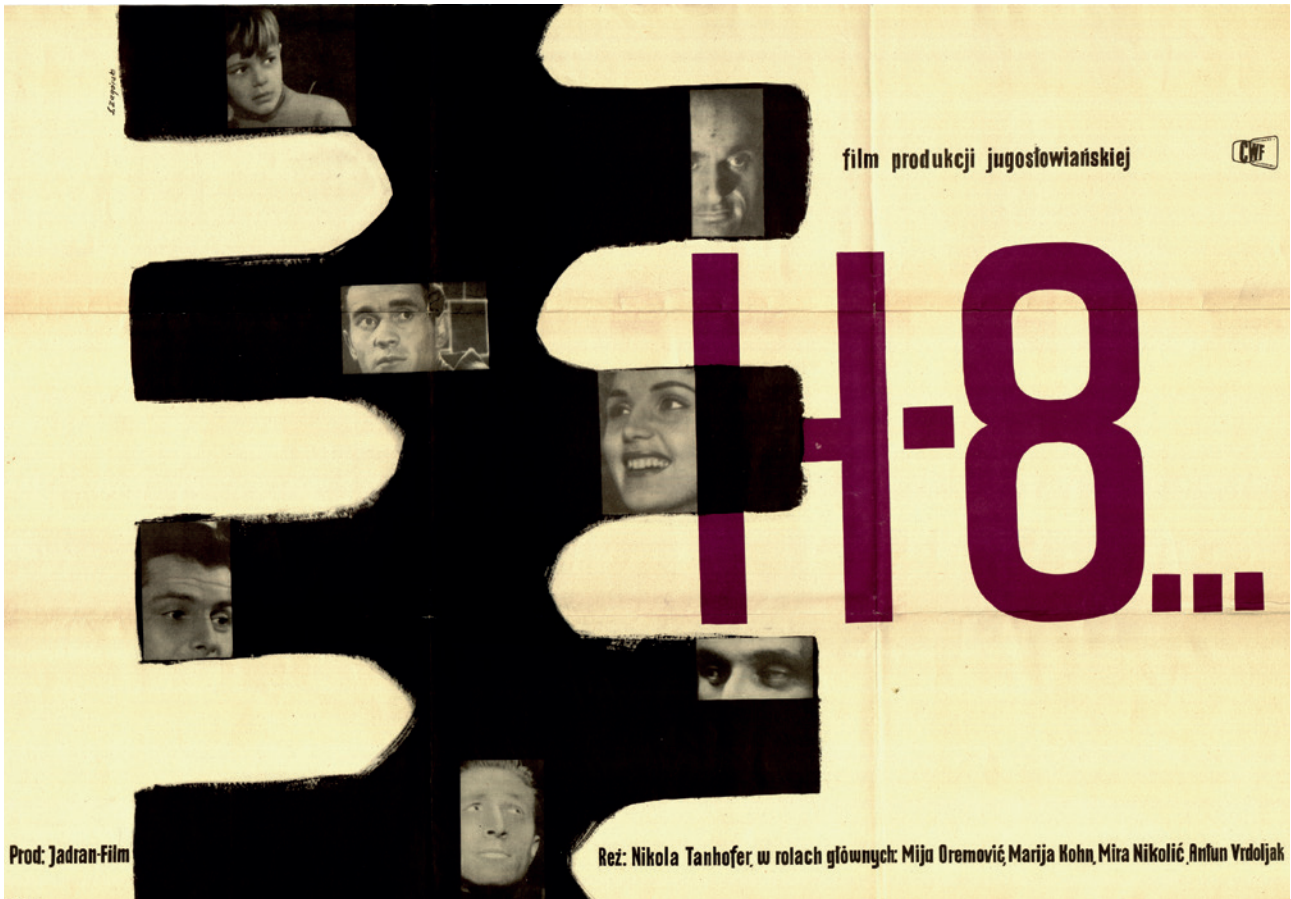

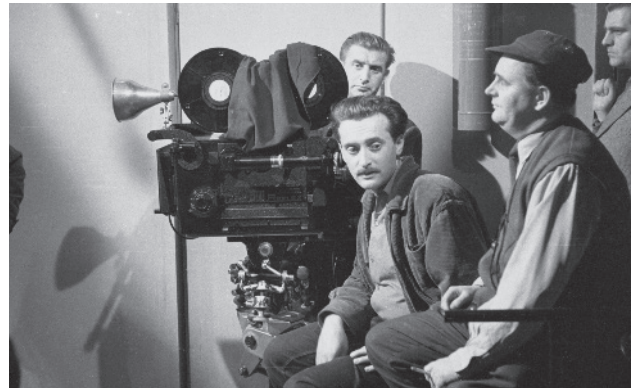
NIJE BILO UZALUD

H-8...

OSMA VRATA

SREĆA DOLAZI U 9

DVOSTRUKI OBRUČ

SVANUĆE

BABLJE LJETO

KLEMPA

NIKOLA TANHOFER

SNIMATELJ

Nikola Tanhofer je od mladosti bio tehnički zainteresiran i obrazovan, a strast za filmom iskazivao je još od 1943. godine aktivnošću u amaterskom filmskom klubu Romanija. Godine 1945. se uključio u rad kinematografije u nastajanju kao devetnaestogodišnjak, radeći pomoćne tehničke poslove i snimajući dokumentarne priloge o novoj stvarnosti.

Nova stvarnost je trebala i nove ljude. Uočen kao talentiran, priliku za snimanje svojeg prvog dugometraž-

nog igranog filma, ratne drame *Zastava* (Branko Marjanović, 1949), dobio je već s 22 godine. Snimateljski je posao obavio suvereno, na razini svjetskih uzora. U filmu visoke razine likovnosti kombinira dramatičnost stvorenu rasvjetom s lirskom pejzažnom fotografijom. Dojmljivo je dinamično raskadriravanje u sceni priprema balerina za nastup. Zapaženi su, po prvi puta u domaćem filmu, i pokreti kamere prigodno konstruiranim kranom, čemu je i sam Tanhofer pripomogao.

U filmu sportske tematike *Plavi 9* (Krešo Golik, 1950) rješava probleme filmskog kontinuiteta vješto spajajući dokumentarne snimke totala publike iz filmskih žurnala sa scenama snimljenim na maketi gledališta u studiju, gotovo bez razlike u kvaliteti fotografije.

Tu je i satira *Ciguli Miguli* (Branko Marjanović, 1952), u kojoj nadahnuto rješava raspon snimateljskih zadataka u funkciji komičnog, ali i demonstrira svoje majstorsko umijeće varirajući svjetlosnu atmosferu trga malog mjesta u studijskim uvjetima.

U pustolovnom omladinskom filmu *Sinji galeb* (Branko Bauer, 1953) funkcionalnim kompozicijama te znalačkom uporabom svjetla stvara atmosferu važnu za razvoj priče. Efektno rješava izazov snimanja plovidbe koristeći i tehniku stražnje projekcije (opet po prvi puta u jugoslavenskoj kinematografiji), a uspješno primjenjuje i druge trikove, studijskim snimanjem prizora oluje na moru. No u tom filmu pažnju ponajviše plijeni besprijekoran i dosljedan vizualni stil, koji podržava ideju filma.

Kratki igrani film *Ogledalo* (Ante Babaja, 1955) odlikuje skladna fotografija dvojakih svojstava, klasičnih i modernističko-eksperimentalističkih. Tanhoferova su vizualna rješenja originalna i atraktivna, daleko ispred svog vremena.

Ratni triler *Opsada* (Branko Marjanović, 1956), kojem je i jedan od scenarista, Tanhoferu opet daje priliku za ekspresivan rad s rasvjetom, kojom naznačuje borbu protagonista s naoko bezizlaznom pozicijom.

U kratkom je razdoblju Tanhofer tako snimio već pet igranih filmova sa značajnim redateljima, čime se prometnuo u najistaknutijeg snimatelja poslijeratne generacije.

No i nakon što se prihvatio režije, povremeno se vraća i kameri. U dvije priče omnibus filma *Ključ* (1965), koje su režirali Vanča Kljaković i Antun Vrdoljak, prvi u nas primjenjuje postupak latensifikacije¹ kojim ostvaruje mekšu i uvjerljiviju sliku noćnih eksterijera. U kratkom dokumentarnom filmu *Čuješ li me* (Ante Babaja, 1965) o tretmanu osoba oštećena sluha, postiže iznimno snimateljsko ostvarenje snimajući likove u dugim krupnim planovima pri mekom svjetlu, što njegov pristup čini vrlo nježnim i suosjećajnim. Snimatelj je i u filmu *Bablje ljeto* (1970) koji i režira, gdje primjenjuje suvremenije metode, koristi zatečenu scenografiju i istražuje izražavanje bojom.

Razumijevajući zakonitosti narativnog, prije svega žanrovskog filma i zauzimajući ispravno stajalište o filmskoj fotografiji kao funkciji režije, Tanhofer je redovito iznalazio retorički funkcionalna snimateljska sredstva. Kao pravi direktor fotografije imao je inicijativu pri kreativnom oblikovanju vizualne strane filmova i osmišljavao snimateljska rješenja u skladu s dramskim potrebama. Te se aktivnosti preklapaju s redateljskim pa nije čudo da se već u ranom razdoblju naziru kasnije iskazane Tanhoferove redateljske sklonosti.

Tanhofer-redatelj sjajno je radio s nizom dobrih snimatelja. Kao snimatelj sklon eksperimentima i složenim tehničkim rješenjima, takav je bio i kao redatelj. Njegov prijatelj i biograf Ivo Škrabalo piše: „Tanhofer se nije želio ponavljati, jer je, kao umjetnički znatiželjna narav mnogostrukih interesa, u svakom novom filmu tražio zapravo nove kreativne ciljeve i volio je eksperimentirati s nestandardnim tehničkim rješenjima...”²

Tehnički superioran, kao redatelj je potaknuo prvo snimanje u boji u filmu *Klempo* (1958, snimatelj Slavko

Zalar) uz fenomenalne snimke zračnih akrobacija, kasnije se prihvatio slične zadaće u TV serijalu *Letovi koji se pamte* (1967, više snimatelja), osmislio je i nadzirao snimanje vožnje i sudara autobusa i kamiona pomoću maketa te uporabu stražnje projekcije u filmu *H-8...* (1958, snimatelj Slavko Zalar), koncipirao je i izveo optičke trikove smanjivanja i povećavanja osoba u filmu *Sreća dolazi u 9* (1961, snimatelj Branko Ivatović), uveo korištenje odraznog svjetla u interijerima filma *Dvostruki obruč* (1963, snimatelj Tomislav Pinter), eksperimentirao s okvirom promjenjivih proporcija u filmu *Svanuće* (1964, snimatelj Antun Markić)... Ne potcjenjujući doprinose pojedinih snimatelja, bez Tanhofera se te stvari zacijelo ne bi na taj način dogodile.

Tanhofer je kao redatelj dobivao najviša priznanja, a *H-8...* se ističe kao najbolji hrvatski film uopće. No čini se da mu je Nagrada Vlade RH 1949. godine za film *Zastava* jedina snimateljska nagrada. Začudo, iako je bio najistaknutiji snimatelj svoga vremena, s rezultatima koji ga i danas legitimiraju kao trendsetera i vrhunskog majstora. Kako to objasniti?

Osvrćući se unatrag, Tanhofer sam za sebe kaže: „Ja, zapravo, nikad nisam bio dobar snimatelj. Danas to znam, a onda, dakako, nisam tako mislio. Dobar snimatelj je onaj koji se uspije odhrvati pritisku režije, koji je u stanju da se ne obazire na sve okolnosti i muke snimanja. Mene se, na žalost, ticalo uvijek sve drugo više od same slike.”³

Mogao bi se razumjeti Tanhoferov stav da vrijedna filmska djela nastaju maksimalnim zalaganjem ponekad i suprotstavljenih suradnika te da bi idealan snimatelj bio beskompromisni borac za samu sliku. Ali ta teza odudara od njegovog cjeloživotnog nauka i njegovoj skromnosti ovog puta ne treba posve vjerovati. On ne samo da je bio naš snimateljski pionir, već su i njegovi slikovni dometi iznimni, što je unutar same struke neprijeporno. Tako je Hrvatska udruga filmskih snimatelja, koju su 1996. godine osnovali njegovi bivši studenti, snimatelji igranih filmova, izabrala upravo Tanhofera za svojeg prvog predsjednika.

1 **Latensifikacija**, postupak povećanja osjetljivosti fotografskog filma dugotrajnim osvjetljavanjem eksponiranog, ali nerazvijenog negativna jednoličnim svjetlom niska intenziteta. Tanhofer je za taj postupak skovao naziv *luminacija*.

2 Škrabalo, Ivo, 1998, *101 godina filma u Hrvatskoj*, Zagreb: Nakladni zavod Globus, str.: 249-250

3 Intervju Alemke Lisinski s Nikolom Tanhoferom u časopisu Studio, srpanj 1986., a prema <http://www.yugopapir.com/2014/10/nikola-tanhofer-ostavio-sam-u-nasoj.html>, pristupljeno 11.02.2024.

Udruga godišnje dodjeljuje i *Nagradu Nikola Tanhofer* najbolje snimljenim filmovima.

Tanhofer se kao snimateljska zvijezda jednostavno pojavio prerano, a potom se vrlo brzo razvio u uspješnog redatelja. Svoja prva četiri igrana filma snimio je prije uspostavljanja Pulskog filmskog festivala, kao mjesta na kojem bi se snimateljski rad mogao stručno vrednovati. Potom je u duljem razdoblju bio posve zauzet redateljskim projektima. A bilo je i gotovo neprimjereno da snima drugim redateljima jer im je postao konkurent. Postupno je manje snimao, a više se posvetio filmsko-snimateljskoj pedagogiji i to s iznimnim uspjehom. Pitanjima filmskog snimanja bavio se ipak cijeli život, na ovaj ili onaj način.

Pri vrednovanju njegova opusa u jednom je segmentu ostao i pomalo gorkasti okus: Nikola Tanhofer je smatran jednim od najvećih snimatelja u povijesti naše kinematografije, a što potvrđuje i kompetentan, nadahnut i inovativan opus, no čije snimateljske dosege njegovo vrijeme nije dostatno prepoznalo.

Iako su i Tanhoferovi redateljski filmovi odlično snimljeni, niti njegovi snimatelji nisu dobivali nagrade za rad na tim filmovima. Čini se da su Tanhoferove filmskotekničke inovacije permanentno skretale pažnju struke, kritike i kulturne javnosti sa snimateljskih dometa u njegovim filmovima, kako onima koje je snimao, tako i onima koje je režirao.

No nije li vrijeme da te filmove pogledamo i drugim očima, otvoreni drukčijim procjenama vizualnog stila, s koncentracijom na stilsku dosljednost i stilski kontinuitet, retoričku utemeljenost i vizualnu finoću, a ne tek na tehničke bravure?

Silvestar Kolbas

ZASTAVA

SINJI GALEB

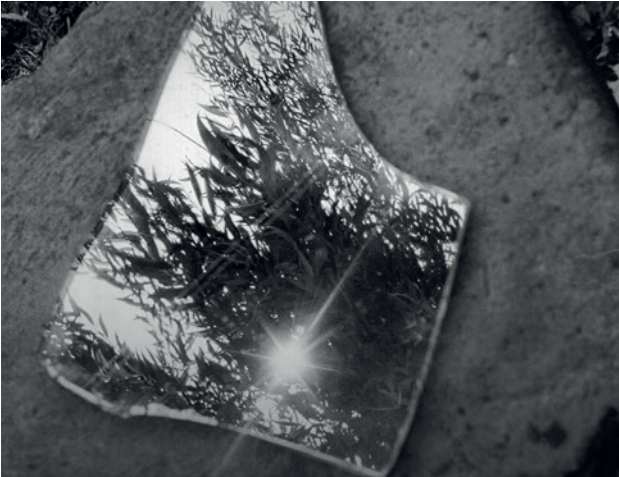
CIGULI MIGULI

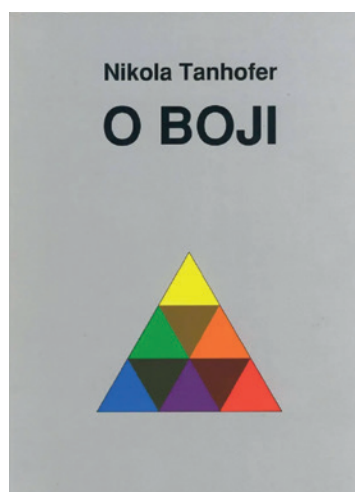
KLJUČ

OGLEDALO

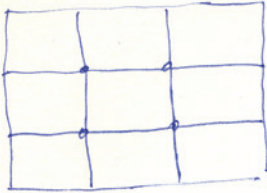
NIKOLA TANHOFER PEDAGOG

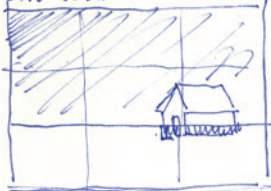
Nakon osnivanja Odsjeka za filmsko i TV snimanje na tadašnjoj Akademiji za kazalište, film i televiziju potkraj 1960-ih, u čemu je sudjelovao na poziv Ante Babaje, Tanhofer je filmsku praksu uglavnom zamijenio pedagoškim radom, a kameru i režiju olovkom i tastaturom. Stečena snimateljska znanja i iskustva ugradio je u predavanja generacijama studenata filmskog snimanja i režije, u dva nezaobilazna udžbenika; *Filmska fotografija* (Zagreb: Filмотека 16, 1981) i *O boji na filmu i srodnim medijima* (2000) te u instruktivne oglede i memoarske zapise objavljivane u periodici, pokazujući u njima još jedan golemi i neosporni talent — spisateljski.

Raspored

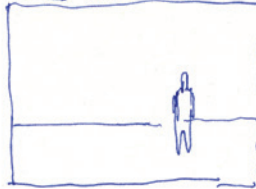
O rasporedu sadržaja u kadru ponajviše ovisi literarno tumačenje kadra, pri kojem naravno likovni elementi zadržavaju svoje mjesto i pravila.

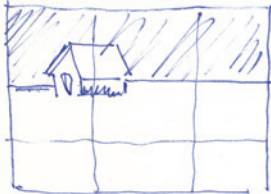
KUĆA IZGUBLJENA U PROSTORU -
JEDNA VEĆA

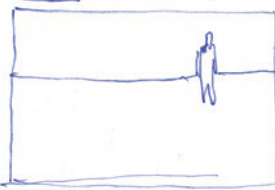
ČOVJEK U OČUVANOM PROSTORU -
IZA VEĆA JE DALEK PUT

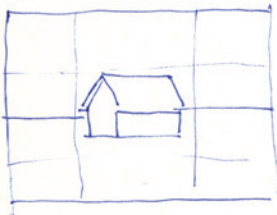
KUĆA IZGUBLJENA U DES-
KUPANOM INDEKSI

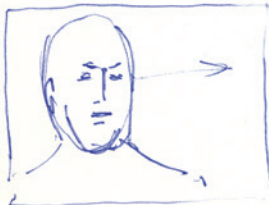
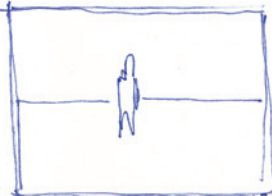
ČOVJEK U OČUVANOM PROSTORU
ISPRED VEĆA JE DALEK PUT

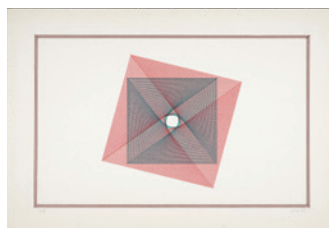
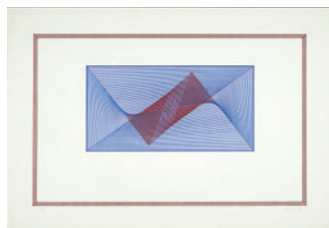
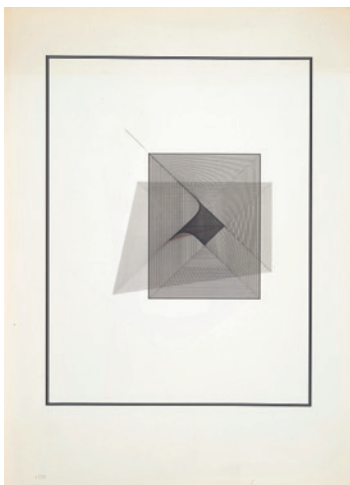
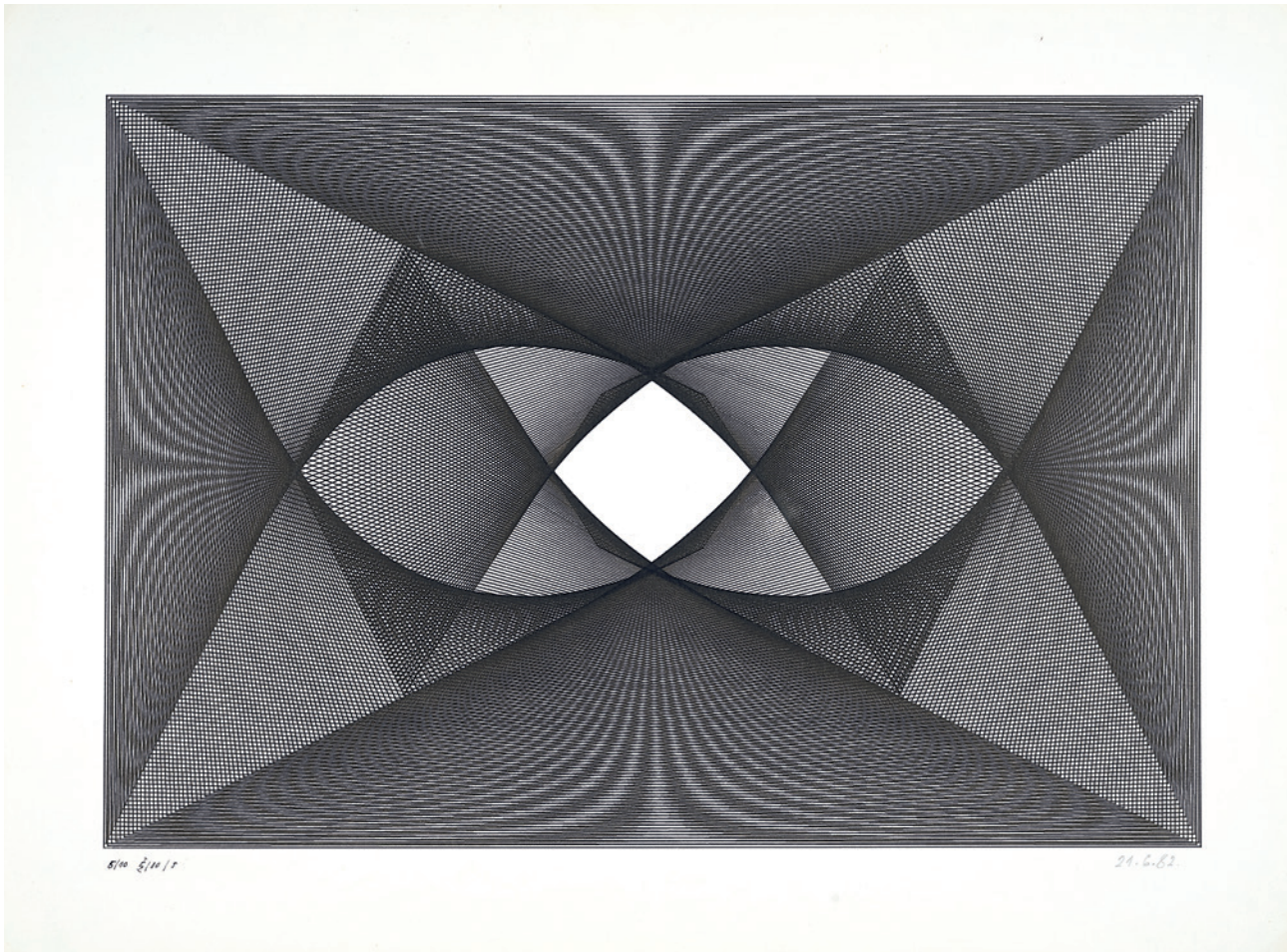
?

?

NIKOLA TANHOFER INOVATOR

Glad za tehničkim novotarijama dovela je Tanhofera do posjeda osobnog računala u vrijeme (početkom 1980-ih) kada su kompjutori bili rijetka pojava čak i u razvijenijem svijetu. Tanhofer se računalom i umjetnički izražavao, „crtao“ njime, kreirajući niz kompjutorskih grafika te je tako postao i jedan od pionira te umjetnosti kod nas.

Filmografija Nikole Tanhofera 1947. – 1992.

KAO SNIMATELJ / DIREKTOR FOTOGRAFIJE

PREGLED BR. 6, žurnal, r. Branko Majer, pr. Jadran film, 1947, 35 mm, c/b, 19'20"

PREGLED BR. 1, žurnal, r. Krešo Golik, pr. Jadran film, 1948, 35 mm, 12'35"

ZASTAVA, dugometražni igrani, r. Branko Marjanović, pr. Jadran film, 1949, 35 mm, c/b, 99'

ALUMINIJ, kratkometražni dokumentarni, r. Ante Mladineo, pr. Jadran film, 1950, 35 mm, c/b, 17'15"

PLAVI 9, dugometražni igrani, r. Krešo Golik, pr. Jadran film, 1950, 35 mm, c/b, 92'

IZLOŽBA SREDNJOVEKOVNE UMJETNOSTI NARODA JUGOSLAVIJE, dokumentarni, reportaža, r. Rudolf Sremec, Branko Belan, Obrad Gluščević, Milan Katić, pr. Jadran film, 1951, 35 mm, c/b, 17'40"

CIGULI MIGULI, dugometražni igrani, r. Branko Marjanović, pr. Jadran film, 1952, 35 mm, c/b, 113'

PROSLAVA VI. KORPUŠA U SLAVONSKOM BRODU, dokumentarna reportaža, r. Branko Marjanović, pr. Jadran film, 1953, 35 mm, c/b, 10'25"

SEGESTICA, reklamni, r.: Branko Marjanović, pr. Jadran film, 1953, 35 mm, c/b, 5'30"

SINJI GALEB, dugometražni igrani, r. Branko Bauer, pr. Jadran film, 1953, 35 mm, c/b, 87'30"

OGLEDALO, kratkometražni igrani, r. Ante Babaja, pr. Jadran film, 1955, 35 mm, c/b, 13'25"

VESNA, namjenski, r. Branko Bauer, pr. Jadran film, 1955, 35 mm, c/b, 3'

OPSADA, dugometražni igrani, r. Branko Marjanović, pr. Jadran film, 1956, 35 mm, c/b, 112'

POZDRAVI S JADRANA (1001 OTOK), kratkometražni dokumentarni, r. Ante Babaja, pr. Jadran film, 1958, 35 mm, boja, 13'

STOLJEĆE VELIKE KUĆE, kratkometražni dokumentarni, r. Georgij Paro, pr. Zagreb film, 1960, 35 mm, c/b, 12'35"

PES ZA PETSTO, kratkometražni igrani, r. Ivo Škrabalo, pr. Zagreb film, 1962, 35 mm, c/b, 13'

U LOGORU, snimka generalne probe kazališne predstave, u režiji Branka Gavella, pr. Savjet za nauku i kulturu NRH, 35 mm, c/b, 108'

ČUJEŠ LI ME? kratkometražni dokumentarni, r. Ante Babaja, pr. Zagreb film, 1965, 35 mm, c/b, 14' 30"

KLJUČ, dugometražni igrani omnibus, r.: Vanča Kljaković (I. „Duga ulica”), Krsto Papić (II. „Čekanje”) i Antun Vrdoljak (III. „Poslije predstave”); d.č. I. i III. dijela, pr. Jadran film, 1965, 35 mm, c/b, 98'

MATURANTI, kratkometražni dokumentarni, r. Bogdan Žižić, pr. Zagreb film, 1965, 35 mm, c/b, 13' 22"

TAJ DUGI DUGI PUT, televizijska drama, r. Ljiljana Biluš, pr. Televizija Zagreb (HRT), 1965, 58'

DUBROVAČKE LJETNE IGRE, kratkometražni dokumentarni, r. Zvonimir Berković, pr. Zagreb film, 1969, 35 mm, boja, 14' 22"

SLAMARKE DIVOJKE, kratkometražni dokumentarni, r.: Ivo Škrabalo, pr.: Filmski autorski studio, 1971, 35 mm, boja, 15' 50"

ČARAPE 'SLOBODA' SAMOBOR, kratkometražni namjenski, r.: Zvonimir Berković, pr.: Croatia film, Vjesnik (Agencija za marketing), 1972, 35 mm, boja, 3'

IVAN LACKOVIĆ-CROATA, kratkometražni dokumentarni, r.: Antun Vrdoljak, pr.: Zagreb film, 1972, 35 mm, boja, 12' 30"

MOJCA, kratkometražni dokumentarni, r.: Branko Rantović, pr.: Viba film, Ljubljana, 1972, 35 mm, boja, 12' 45"

RECITAL, kratkometražni dokumentarni, r. Petar Krelja, pr. Zagreb film, 1972, 35 mm, boja, 14' 17"

IDIOFONI, dokumentarno-namjenski element film, r. Zvonimir Berković, pr. Filмотeka 16, 1973.

AEROFONI – DRVENI DUHAČKI INSTRUMENTI, dokumentarno-namjenski element film, r. Z. Berković, pr. Filмотeka 16, 1974.

AEROFONI – LIMENI DUHAČKI INSTRUMENTI, dokumentarno-namjenski element film, r. Z. Berković, pr. Filмотeka 16, 1974.

AKUSTIKA, dokumentarno-namjenski element film, r. Z. Berković, pr. Filмотeka 16, 1974.

GLASOVIR, dokumentarno-namjenski element film, r. Z. Berković, pr. Filмотeka 16, 1974.

MEMBRANOFONI, dokumentarno-namjenski element film, r. Z. Berković, pr. Filмотeka 16, 1974.

ORGULJE, dokumentarno-namjenski element film, r. Z. Berković, pr. Filmoteka 16, 1974.

PLITVIČKA JEZERA, kratkometražni dokumentarni, r. Mladen Feman, pr. Aftria film, 1974, 35 mm, boja, 11' 10"

ŠALA, kratkometražni igrani, r. Bogdan Žižić, pr. Zagreb film, 1974, 35 mm, boja, 17' 30"

AGROKOKA, kratkometražni reklamni, r., s., k. Nikola Tanhofer, pr. Adria film, 1977, 35 mm, boja, 14' 50"

ČUJEŠ LI ME SAD?, kratkometražni dokumentarni, r. Ante Babaja, pr. Zagreb film, 1978, 35 mm, c/b, 17' 03"

POD SUNCEM SPLITA, kratkometražni dokumentarni, r. Antun Vrdoljak, pr. Slavica film, Split, 1979, 35 mm, boja, 16' 25"

FILMSKA RAZGLEDNICA UMJETNIČKOG PAVILJONA, dugometražni dokumentarni, r. Zlatko Sudović, pr. Jadran film, HRT, 1992, 16 mm, boja, 60'

KAO REDATELJ

NIJE BILO UZALUD, dugometražni igrani, pr. Jadran film, 1957, 35 mm, c/b, 97'

H-8, dugometražni igrani, pr. Jadran film, 1958, 35 mm, c/b, 105'

KLEMPO, srednjemetražni igrani, pr. Zora film, 1958, 35 mm, boja, 40'

OSMA VRATA, dugometražni igrani, pr. Avala film, 1959, 35 mm, c/b, 84' 35"

SREĆA DOLAZI U DEVET, dugometražni igrani, pr. Jadran film, 1961, 35 mm, c/b, 101'

DVOSTRUKI OBRUČ, dugometražni igrani, pr. Jadran film, 1963, 35 mm, c/b, 91'

SVANUĆE, dugometražni igrani, pr. Jadran film, 1964, 35 mm, c/b, 93'

LETOVI KOJE SE PAMTE, sedmodijelna TV serija (epizode „Doktor“, „Parada“, „Pehar“, „Pitomac“, „Rezervista“ i „Skoplje“), pr. RTV Beograd i Zastava film, 1967, 38-54'

BABLJE LJETO, dugometražni igrani, r. i d.f. N. Tanhofer, pr.: Dalmacija film, Kinematografi, 1970, 35 mm, boja, 97'

PULJSKE USPOREDBE: PULA DANAS, kratkometražni dokumentarni, pr. Adria film Zagreb, 1970, 35 mm, boja, 5' 40"

AGROKOMBINAT, kratkometražni dokumentarni, r. i d. f. N. Tanhofer, pr.: Adria film, 1970, 35 mm, boja, 7'

UMJETNOST DVADESETOG STOLJEĆA, kratkometražni dokumentarni, r.: N. Tanhofer i Mirza Idrizović, pr. Adria film, 1974, 35 mm, boja, 9'30"

Nepoznate godine proizvodnje

NEKO ČUDNO LUPANJE, kratkometražni namjenski, r.: Branko Ranitović, pr.: Adria film, 35 mm, boja, 13' 10"

ŠTO JE MOTORNO ULJE, dokumentarni namjenski, r.: Zvonimir Berković, pr.: Adria film, 35 mm, boja, 14'

Između 1965. i 1970. Nikola Tanhofer je na Televiziji Zagreb režirao niz emisija kulturno-umjetničkog programa. Osobito je zapaženo i hvaljeno njegovo sudjelovanje u realizaciji serijala „U prvom planu“, za koji je režirao više polusatnih portreta značajnih stvaralaca s područja kulture i znanosti. Među ostalima, režirao je emisije o baletanu i koreografu Oskaru Harmošu, pjesniku Mati Baloti (pseudonim Mije Mirkovića), glumici Miji Oremović, psihijatru dr. Vladimiru Hudolinu, slikaru Vilku Šeferovu, političaru Vladimiru Bakariću. Portretirao je i gr dove (Bratislava i Pula).

POPIS IZLOŽAKA

1 Nagrada <i>Jelen</i> , Pula, 1958,
(vl. obitelj Tanhofer - Miličić)	8 Letak i programski prospekt za film
H-8... (1958), HR-HDA-1391	15 Fotografije i digitalne preslike iz zbirke
obitelji Tanhofer - Miličić, Hrvatskog
državnog arhiva (HR-HDA-1391),
Ivana Posavca, Ivica Rajkovića, Branka
Kneza, Enesa Midžića i Udruženja za
prikupljanje, očuvanje i istraživanje
vizualne građe Unwanted Images
2 Nagrada <i>Milton Manaki</i> , Bitola, 1988,
(vl. obitelj Tanhofer - Miličić)	9 Plakat za digitaliziranu restauriranu
verziju filma H-8... (2021) (vl. Šesnić
i Turković)	16 Maketa knjige O boji, (vl. Silvestar
Kolbas)
3 Nagrada <i>Computergraphik Wettbewerb</i> ,
München-Augsburg, 1982, (vl. obitelj
Tanhofer - Miličić)	10 Tehnički karton za film <i>Sreća dolazi</i>
u 9, (1961), HR-HDA-1391	17 Filmovi:
Nikola Tanhofer: H-8... (1958)
Ante Rozić: Filmmaker, (2006)
Tomislav Mikulić: Portrait of Nikola
Tanhofer, (1982)
4 Nagrada <i>Nikola Tanhofer</i> , 2016,
(vl. Mario Sablić)	11 Letak i programski prospekt za
film <i>Dvostruki obruč</i> , (1963),
HR-HDA-1391	
5 Filmski vjesnik, uvezano godište 1958,
(vl. Hrvatski filmski savez)	12 Dijalog lista filma <i>Dvostruki obruč</i> ,
(1963), HR-HDA-1391	
6 Set filmskih plakata H-8... (1958),
(jugoslavenski, čehoslovački, poljski,
talijanski), (vl. obitelj Tanhofer - Miličić)	13 Letak i programski prospekt za film
<i>Svanuće</i> , (1964), HR-HDA-1391	
7 Partitura skladbe <i>Sretan put iz</i>
filma H-8... (1958), (vl. obitelj
Tanhofer - Miličić)	14 Knjige iz privatnih, javnih i
institucionalnih knjižnica	

ZAHVALA ORGANIZATORA POJEDINCIMA I USTANOVAMA

Obitelj Tanhofer: Radojka Tanhofer,
Karlo Tanhofer, Bojka Miličić,
Katja Ferenčić	Ivana Marinković Zenić
Andrea Sinkovski
Davor Švaić
Ljubo Šikić
Branko Knez
Enes Midžić
Ivan Posavec
Ivica Rajković
Tomislav Mikulić
Markita Franulić
Hrvatski državni arhiv –
Hrvatska kinoteka	Akademija dramske umjetnosti
Hrvatski filmski savez
HFS Hrvatska udruga filmskih
snimatelja
Narodno sveučilište „Sesvete“
Gradske knjižnice Zagreb –
Knjižnica Sesvete
Tehnički muzej Nikola Tesla
Pozitivfilm
Udruženje za prikupljanje,
očuvanje i istraživanje vizualne
građe UNWANTED IMAGES
Davor Konjikušić
Šesnić & Turković
Dinko Majcen
Lucija Zore
Ante Rozić
Slaven Zečević
Darko Fritz
Jadranko Pongratz
Mario Sablić		

MUZEJ PRIGORJA

TRG D. DOMJANIČA 5, SESVETE, VELJAČA – TRAVANJ 2024.

STRUČNA KONCEPCIJA IZLOŽBE: Diana Nenadić, Silvestar Kolbas | LIKOVNI POSTAV: Diana Nenadić, Silvestar Kolbas, Tomislav Mrčić

GRAFIČKA PRIPREMA: Sonja Grubišić Grozdek, Mladen Balog | TEHNIČKI POSTAV: Josip Kovačević | 3D VIRTUALNI RAZGLED: Mario Dokša

TISAK: POZOR

IZLOŽBA JE OSTVARENA UZ FINACIJSKU POTPORU

GRADSKOG UREDA ZA KULTURU I CIVILNO DRUŠTVO GRADA ZAGREBA,
MINISTARSTVA KULTURE I MEDIJA RH

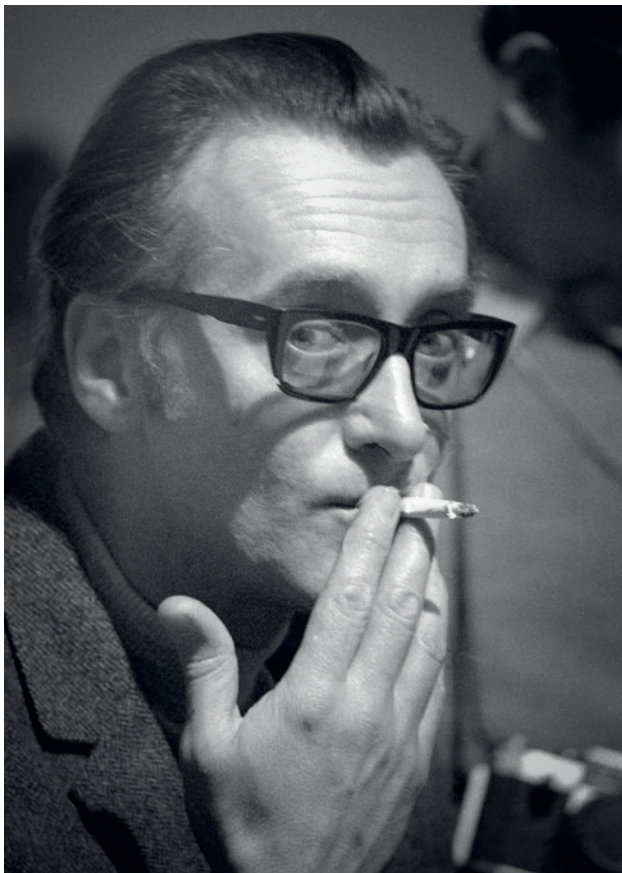
I HRVATSKOG AUDIOVIZUALNOG CENTRA

Hrvatski
audiovizualni
centar
Croatian Audiovisual Centre

NIKOLA TANHOFER

25.12.1926., Sesvete – 24.11.1998., Zagreb

Snimatelj, redatelj, scenarist, umjetnički pedagog, sveučilišni profesor. Filmom se počinje baviti 1943. godine u kino-amaterskom društvu *Romanija*. Nakon završene gimnazije počinje raditi kao laborant, tonski tehničar i snimatelj-reporter u *Filmskom poduzeću DFJ*, *Direkciji za NR Hrvatsku* i u *Zora filmu*. Upisuje studij Povijesti umjetnosti na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. U dvadesetdrugoj godini snima prvi dugometražni igrani film *Zastava* (Branko Marjanović, 1949) koji se odlikuje fotografijom na razini

ISBN 978-953-7820-66-4

tadašnjih visokih svjetskih standarda, posebice glede tretmana svjetla, kompozicije i uopće likovnosti kadra, i nakon toga još šest igranih, te dvadesetpet kratkometražnih filmova. U filmu *Plavi 9* (Krešo Golik, 1950) gdje je susnimatelj Slavko Zalar vješto održava vizualni kontinuitet i ugođaj, a ističe se i u vještoj uporabi maketa. U filmu *Sinji galeb* (Branko Bauer, 1953) uočen je rad kamere i to zbog funkcionalnih kompozicija slike, vizualno atraktivnih kutova snimanja, uspješne primjene stražnje projekcije (po prvi puta u jugoslavenskoj kinematografiji), trikova (prizori na moru), te stvaranja ugođaja svjetlom (predvečerje). Njegova je kamera majstorski vođena i u filmovima Branka Marjanovića *Ciguli Miguli* (1952) i *Opsada* (1956). U omnibus filmu *Ključ* (1965), u dvije priče koje su režirali Vanča Kljaković i Antun Vrdoljak, upravo je fotografija najekspresivniji čimbenik. Snimatelj je i u filmu *Bablje ljeto* (1970) koji i režira. Ovdje istražuje mogućnosti izražavanja bojom i potvrđuje svoju visoku likovnu kulturu. U filmu *H-8* (1958) koji režira, a snima ga Slavko Zalar, osjeća se ruka Tanhofera snimatelja od primjene stražnje projekcije do rada s maketama u studiju, do laboratorijskih intervencija na filmskom materijalu. To se može reći i za njegov film *Sreća dolazi u 9* iz 1961. godine kojeg snima Branko Ivatović, a gdje su nazočni brojni, poglavito optički efekti. U filmu *Svanuće* (1964), snimatelj je Antun Markić, Tanhofer eksperimentira filmskim formatom mijenjajući tijekom filma izrez kadra. Kao inovator, uvijek je bio sklon istraživanju na području filmske tehnike. Kao pedagog 1969. godine utemeljuje studij Filmskog i televizijskog snimanja, te je na Akademiji dramske umjetnosti sveučilišni nastavnik do kraja života. Kao vrstan pedagog, teoretičar i praktičar uvijek je nastojao povezati tradicionalnu filmsku fotografiju s novim stremljenjima (primjericice snimanje u uvjetima postojećeg svjetla).

Autor je niza stručnih članaka i dvije temeljne knjige za svakog snimatelja *Filmska fotografija* (1981) i *O boji na filmu i srodnim medijima* (2000). Prvi je predsjednik Hrvatske udruge filmskih snimatelja 1996. godine. Za umjetnički rad nagrađen je brojnim nagradama, od kojih posebice treba istaknuti *Nagradu Vladimir Nator* za životno djelo (1986) i odlikovanje *Red Danice Hrvatske s likom Marka Marulića* (1996).

IZVOR: Baza hrvatske kinematografije Hrvatskog filmskog saveza